

především k příležitostným setkáním všech zaměstnanců Archeologického ústavu. Najdeme zde záhony, okrasné dřeviny a řadu vzrostlých stromů, což zejména v letních dnech představuje oázu v centru horkem rozpáleného města.

Výsledkem celkové rekonstrukce budov palácového souboru čp. 123 a 122 po povodni 2002 je úspěšné skloubení požadavků památkové péče s nároky na provoz instituce. Rekonstrukce umožnila obnovu původní podoby velké části palácového souboru. V části budov byly odstraněny nevhodné novodobé přičky a obnovena dispozice průchozích místností, například v knihovně, kde byl zaveden otevřený přístup ke knižnímu fondu. Fotografická sbírka spolu se sbírkou map a plánů byla umístěna do bezpečí adaptovaných prostor v prvním patře, v nichž byly při rekonstrukci odhaleny a restaurovány umělecky cenné stropní fresky. Kancelářský provoz byl úspěšně vyřešen vestavbou podkrovních kanceláří a úpravou přízemních prostor. Do budoucna bude nutné vyřešit především úpravu povrchů hlavního i hospodářského dvora.

Archeologický ústav prošel v uplynulých 70 letech mnoha změnami, které se výrazně dotkly i palácového souboru, v němž tato instituce sídlí. O proměnách „stálé adresy“ Archeologického ústavu svědčí mnoho fotografií, grafik, novoročenek, historických map i filmů. Část z nich jsme představili zde, část je zájemcům zpřístupněna na webových stránkách ústavu (<https://exhibition.indihu.cz/view/100letARU/start>) formou virtuální výstavy Historie budovy Archeologického ústavu v Letenské ulici.

Mgr. Marcela STARCOVÁ, Ph.D.
Archeologický ústav AV ČR
starcova@arup.cas.cz

■ Poznámky

(Výstavní pavilon hl. města Prahy, který měl být součástí rozsáhlého areálu, zahrnujícího Jízdárnu i zahradu), ve kterém později sídlilo studio animovaného filmu Jiřího Trnky „Bratři v triku“. V roce 1974 byl objekt zbourán, aby ustoupil stanici metra Malostranská. V roce 1997 se zvýšená terasa zahrady Archeologického ústavu stala součástí nového vstupu do Valdštejnské zahrady od metra Malostranská. Viz *Dvě Prahy* (pozn. 25). – Stanice metra Malostranská na lince A, *PROSTOR – architektura, interiér, design*, <https://www.prostor-ad.cz/pruvodce/praha/vuva/metro.htm>, vyhledáno 1. 3. 2022.

Sedm ročníků kastelologické konference na Křivoklátě

V loňském roce 2021 se konal VII. ročník kastelologické konference, opět poznamenaný nepříliš radostnou pandemickou situací. Byl věnován památce prof. Tomáše Durdíka, který je neodmyslitelně spojen nejen s českou archeologií středověku a kastelologií, ale také s hradem Křivoklát, který toto odborné setkání tradičně hostí.

I přes některé, v mnoha ohledech oprávněné, výhrady vůči způsobu práce Tomáše Durdíka je při zpětném pohledu s odstupem nutno souhlasit, že Tomáš Durdík zejména v 80. a 90. letech 20. století posunul české bádání o hradech na úroveň, která v mnohém převyšovala tehdejší běžný evropský standard. Ani v dalších letech badatelské nadšení Tomáše Durdíka neopadlo a téměř všechnu svou energii věnoval výzkumu hradních lokalit. Jeho vědecký zápal však nepřinášel jen očekávané i zcela neočekávané výsledky a poznatky, ale také narůstající objem archeologického materiálu, který nebyl průběžně zpracován a publikován. To však neznamená, že by se závěry formulované Tomášem Durdíkem neopíraly o znalost těchto nálezo- vých souborů. V důsledku enormního vytížení pokračujícími výzkumy Tomáš Durdík nedokázal vybudovat potřebný pilíř v podobě obsáhlých materiálových prací vztahujících se k jednotlivým hradním lokalitám. Tato skutečnost však byla trvale vyvažována jeho intenzivní činností v oblasti ochrany movitých i nemovitých památek, popularizací archeologie středověku a publikační činností, v níž se mu těžko mohl někdo rovnat.

Tomáš Durdík nám po svém předčasném odchodu v roce 2012 zanechal velmi rozsáhlé, ale nedokončené dílo, které je pro mnohé jeho přátele a žáky přirozeným závazkem. Nepokračovat v jeho díle a nevyužívat a nezpracovávat obsáhlé nálezo- vé fondy z jednotlivých hradních lokalit by bylo naprostým popřením snah a úspěchů Tomáše Durdíka v oblasti péče o archeologické dědictví, přičemž je přirozeně nutné podrobovat některé dosavadní předpoklady a závěry kritickému hodnocení.

Česká kastelologie měla v minulosti některá, v evropském prostředí ne zcela obvyklá specifika. Tím nejvýraznějším byla jistá forma centralizace archeologického zkoumání opevněných objektů, která se po odchodu Tomáše Durdíka prakticky okamžitě vytratila. Tento v zásadě přirozený proces vyústil ve vznik otevřeného diskusního prostředí navázaného na výzkum opevněných lokalit. Zcela logicky,

s ohledem na více než čtyři desetiletí trvající působení Tomáše Durdíka na Křivoklátě, padla volba místa pravidelného setkávání právě na hrad Křivoklát. V rámci doposud zrealizovaných křivoklátských konferencí zaznělo v Archivním sálu hradu 96 příspěvků zaměřených obecně na širší problematiku opevněných sídel a přednesli je badatelé z České republiky, Slovenska a Polska. Prozatím kontinuální řada setkání byla narušena pouze jednou, a to v loňském roce v důsledku pandemické situace.

Od počátku bylo toto setkávání koncipováno jako diskusní, aby v jeho rámci mohly zaznít nejen příspěvky shrnující komplexně pojatá a zpracovaná témata, podobně jako je tomu na jiných odborných konferencích, ale také příspěvky zaměřené na dílčí výsledky výzkumu různých lokalit či jednotlivá zjištění. Takto široké pojetí křivoklátských setkání umožňuje odborné veřejnosti seznámit se s výsledky výzkumů nemalého počtu zejména hradních lokalit v Čechách i dalších zemích (zejména v Polsku, Slovensku, Chorvatsku) a jejich širších stavebních a jiných souvislostí. Řada příspěvků pak byla „přetavena“ v články publikované v časopisu *Castellologica bohemica*, především v číslech 15–19. Tento časopis, jehož zakladatelem byl Tomáš Durdík, měl od svého počátku sloužit jako publikační platforma zastřešující široké spektrum témat spojených s prostředím opevněných objektů a sídel. V současné době patří tento časopis k nemnoha evropským periodikům s čistě kastelologickou tematikou.

Podobně jako další konference prodělalo křivoklátské setkání několik fází vývoje. Zejména v prvních ročnících byl jejich program naplněn především aktuálními výsledky výzkumů jednotlivých lokalit. V posledních letech se však množí příspěvky zaměřené na metody dokumentace nejen torzální architektury a lokalit různého charakteru, ale také výsledky stavebněhistorických průzkumů či příspěvky vycházející ze širší mezioborové spolupráce.

Část konferenčního jednání věnovanou dokumentačním metodám letos naplnily příspěvky Pavla Hlavenky a Jiřího Šindeláře zaměřené na využití letecké fotogrammetrie v archeologii a možnosti „archeolaparoskopie“, tedy průzkumu a dokumentaci těžko přístupných míst. Ze stavebněhistorických průzkumů vycházely příspěvky Miroslavy Cejpové, Michala Rykla, Štěpánky Poučové, Pavla Hlavenky, Milana Sýkory, Lucie Kursově, Petra Chotěbora, Veroniky De Monte a Josefa Hložka a tematicky se konkrétně týkaly prostor kuchyní v č. p. 132 a ve věži Huderce na Křivoklátě, hradu v Roudnici nad Labem, stavební podoby a způsobu zalo-

1

Obr. 1. Jádru hradu Křivoklát s Prochoditou věží z pohledu věže Huderky. Foto: archiv autora.

žení tvrzí v Mirošovicích a Hrobčicích, možnost rekonstrukce stavební podoby tzv. manského domu hradu Křivoklát a kamenických značek jako předmětu a pomůcky při průzkumu a interpretaci širokého spektra staveb.

Do prostředí širší evropské kastelologie zavedly účastníky konference dvě přednášky Milana Procházky: jedna měla téma „Bihač – městský hrad, město a systém okolních opěrných bodů“ a druhá pojednávala o „Modernizaci hradních areálů rodu Frankopanů od konce 15. století“.

V rámci části setkání věnované povrchovým průzkumům a archeologickým odkryvům se v příspěvcích Kláry Hanákové, Josefa Hložka, Kateřiny Divišové, Tomáše Krofky, Romana Křivánka, Lindy Foster, Zdeňky Procházky, Pavla Jansy a Martina Ptáka, Rudolfa Krajíce, Daniela Kováře a Jiřího Šindeláře věnovala pozornost hradu v Kraslicích, Hůrce u Vracovic, hradu Bolkov, Hrádku u Purkarce, tvrzí v Červeném Poříčí a zaniklé vsi Lučina – Grafenried.

Obsáhlejší syntézy pak byly zastoupeny příspěvkem Františka Záruby v podobě úvahy o počátku šlechtických hradů v Čechách a Pavla Boliny zaměřeným na hrady Lštěn, Zlenice a hrad u Čtyřkol ve vazbě na historické komunikace.

Luboš Hobl informoval přítomné badatele i širší veřejnost o dalším směřování časopisu *Castellologica bohemia*, který by se měl ubírat cestou evropsky zaměřeného kastelologického periodika vydávaného v tištěné i digitální podobě.

Ve spektru příspěvků tak můžeme sledovat značný posun, který by měl v dalších letech vyústit v možnost pevnějšího dělení každoročního setkání na výše nastíněné tematické sekce. Doposud se dařilo zajistit pro konferenci příspěvky jak zasloužilých badatelů, tak studentů. Doufáme tedy, že se podaří i v dalších letech nejen naplnit toto setkání příspěvky, ale také udržet je ve formě otevřené diskusní platformy pro všechny „zralé“ i „začínající“ badatele, kteří mohou a chtějí přispět k poznání širokého spektra nejen českých opevněných lokalit.

PhDr. Josef HLOŽEK, Ph.D.
Západočeská univerzita v Plzni
hlozek@kar.zcu.cz

Mezinárodní den archeologie 2021 v NPÚ

Národní památkový ústav se účastní Mezinárodního dne archeologie již od jeho počátků v České republice v roce 2014. Stejně jako v několika uplynulých letech se tedy i v roce 2021 rozhodl seznámit veřejnost se smyslem své práce i s novými výzkumnými metodami a prezentovat zájemcům své nejnovější objevy a témata, kterým se archeologové při své práci věnují.

Měsícem archeologie je říjen, akce pro veřejnost byla tedy směřována na čtvrtek 14. října 2021. Vzhledem k tomu, že epidemiologická situace stále nebyla nakloněna akcím většího rozsahu a za účasti široké veřejnosti, stalo se tak prostřednictvím série přednášek a posterové výstavy.

Série šesti patnáctiminutových přednášek proběhla v sídle Národního památkového ústavu v Liliové 219/5 z Praze. Témata přednášek se rozprostírala od neolitu až po novověk.

Úvodní slovo měl doc. PhDr. Miroslav Popelka, CSc., z Ústavu pro archeologii Filozofické fakulty Univerzity Karlovy a jeho přednáška nesla název *Co archeologové donedávna nevěděli*. Ať už na příkladu lovců mamutů, neolitické revoluce nebo matriarchátu ve své poutavé prezentaci rozvinul tvrzení, že archeologie a poznání minulosti se stále vyvíjí a teorie a hypotézy, které platily před lety, jsou nahrazovány novými.

Následovala prezentace kurátorky sbírky období neolitu Národního muzea, Mgr. Lucie Vělové, věnovaná dětství a dětem z pohledu archeologie. Nabídla detailnější pohled na dříve často přehlíženou, avšak vesměs všudypřítomnou složku archeologického materiálu a prostřednictvím několika pozoruhodných příkladů ze světa přiblížila někdy i velice zvláštní postavení dětí v různých společnostech minulosti.

Mgr. Lenka Militká (NPÚ) ve své prezentaci představila dosavadní výsledky archeologické prospekce středověkého bojiště u Lipan v okrese Kolín. Hlavní řešitelka multidisciplinárního výzkumu Národního památkového ústavu, který stále pokračuje a cílí na zachycení a evidenci archeologických pozůstatků bitvy u Lipan (30. května 1434) jako krátkodobé události vojenské povahy, po čtyřech sezónách archeologické prospekce konstatovala, že zájmové území není definitivně nevědecky zničeno nelegálními destruktivními zásahy a poskytuje některé zásadní informace, umožňující formulovat nové hypotézy a poskytnout badatelům orientační body k hledání poloh vojenských ležení obou zneprátených stran. Zájemcům byly poskytnuty odkazy na další literaturu včetně výsledků projektu, publikovaných v renomovaných odborných časopisech.

Ing. arch. Matouš Semerád z odboru archeologie NPÚ, ÚOP v Praze a Michal Cihla v přednášce *Topografie povrchu kamene* (Ústav teoretické a aplikované mechaniky AV ČR) prezentovali výsledky systematického výzkumu opracování kamene od nejstarších dob do počátku 20. století a představili nové technologie užité při průzkumu povrchu kamene. Následovala přednáška PhDr. Pavla Titze, Ph.D., kurátora antické sbírky Národního muzea, s názvem *Poznávání infrastruktury římského impéria*, která s pomocí nejen archeologických pramenů přiblížila posluchačům některé z fenoménů římského světa, jeho budování a provozování